

AKADEMIKER PROF. UNO MERESTE
(27.05.1928–06.12.2009)
IN MEMORIAM

Prof. Uno Mereste war ein herausragender Wirtschaftswissenschaftler und Entwickler der Wissenschaft. Er wird zu den bekanntesten Autoren in Baltikum und auch außerhalb gezählt wegen seiner universellen Matrixmodellkonzeption, die er in den Jahren 1980-1990 für die Finanzanalyse der Volkswirtschaft und Unternehmen erstellt hat. In dem Artikel werden noch 22 originelle wissenschaftliche Leistungen von Uno Mereste aufgezählt und beschrieben, die alle nicht nur in der Wirtschaft, sondern auch in technischen und Geisteswissenschaften einsetzbar sind.

Prof. Uno Mereste beendete 1950 das Polytechnische Institut Tallinn als Ökonomist mit dem Finanzeinschlag und arbeitete als Lehrer auf dem gelernten Fachgebiet im Finanztechnikum Tallinn und danach, 1954 als der Oberlektor an Tartuer Staatlichen Universität, wo er den Studenten die Vorlesungen der Wirtschaftsanalyse hielt. Dabei konzentrierte er sich auf das formalisierte Behandeln von Problemen, darunter auf das Benutzen von mathematischen Methoden. Lehren musste er auch Buchhaltung und verschiedene Statistikkurse.

1957-1958 setzte er sein eigenes Studium in Form einer der einjährigen Aspirantur in dem Institut für Volkswirtschaft Moskau fort. Das Studium bei dem westlich orientierten Prof. N. Druzinin führten zu der Verteidigung der Kandidatendissertation zum Thema „Probleme der Verteilung der absoluten Zuwachs zwischen den Erscheinungsfaktoren und die Lösungsmöglichkeiten in der Wirtschaftsstatistik“. Im Jahre 1962 hat er in Wissenschaftsakademie der ESSR die Dissertation verteidigt und ihm wurde der wissenschaftlichen Grad des Kandidaten der Wirtschaftswissenschaften verliehen.

1964 begann er seine Arbeit im Polytechnischen Institut Tallinn (TPI) als Leiter der Lehrstuhl für Statistik und Buchhaltung. Später, nur als Leiter der Lehrstuhl für Statistik, beschäftigte er sich bis zum Emeritieren im Jahre 1997. Somit hat er 33 Jahre in TPI gearbeitet. 1969 war die Doktordissertation von U. Mereste zum Thema „Indexmethode in der Wirtschaftsanalyse. Eine theoretisch-methodische Studie“ fertiggestellt. Die Verteidigung brachte ihm 1972 den wissenschaftlichen Grad des Wirtschaftsdoktors und 1973 auch die Berufung zum Professor. 1994 wurde Prof. U. Mereste Akademiker der Estnischen Wissenschaftsakademie.

Prof. Uno Mereste hatte eine große Rolle in der Wiederherstellung der Unabhängigkeit von Estland. In den Jahren 1988-1989 war er Mitglied der Estnischen Volksabgeordnetenversammlung und einer der Leiter des I. Kongress der Volksfront. 1989-1992 war er Berater in der Staatlichen Planungskomitee der ESSR und in dem Wirtschaftsministerium der Estnischen Republik bei der Vorbereitung und Anlassung der Wirtschaftsreformen. 1991-1992 nahm er als Mitglied des Kollegiums der Estnischen Bank und 1992-1997 als Vorsitzender des Kollegiums an der Wiedererschaffung des estnischen Geldsystems, an der Bildung der Finanzpolitik und an der Bildung der Gesetzesvorlage der Estnischen Bank teil.

1992-2003, während drei Wahlperioden, war er Mitglied der Estnischen Reichstag, darunter 1996-1999 Mitglied der Tallinner Stadtrat.

Akademiker Prof. Uno Mereste schuf in der Wissenschaft seine eigene Schule und vererbte zahlreiche wissenschaftliche Publikationen und sein Tod ist ein großer Verlust für das estnische Volk.

Februar 2010

Inga Lõokene
(Technische Universität Tallinn)

AKADEEMIK, PROFESSOR UNO MERESTE
(27.05.1928–06.12.2009)
IN MEMORIAM

Prof. **UNO MERESTE** on läbi aegade üks kuulsamaid majandusteadlasi – suurkuju, kes peale majandusteaduse on jätnud sügava jälje ka õigusloomesse, geograafiasse, eesti keelde, sotsiaalteadustesse, rahvastiku demograafiasse, rahandusse, pangandusse, riigijuhtimisse jm. Iga uuringuga kaasnesid tema artiklid, brošüürid või raamatud, kus probleemid said lahti räägitud ja väljapakutud lahendused korralikult argumenteeritud. Iga lahenduse juurde pöördus ta tagasi seni, kuni tundis oponente end mõistvat. Pärandina jättis ta endast maha suurepärase kirjutiste kogu, mille poole igaüks meist vajaduse korral alati võib pöörduda.

Uno Mereste laialdaste teadmiste põhipagas pärineb järgmistest allikatest:

1936-1942 Tallinna Linna Poeglaste I Algkool;

1942-1946 Tallinna Poeglaste Kaubandus- ja Kommertsikool, mille kaks viimast klassi lõpetas ta ühe aastaga ajal, mil see kool nimetati ümber Tallinna Rahandustehnikumiks;

1942-1944 õhtuti Kutsekogude Keskliidu Tallinna Rahvaülikool, kus ta kuulus Johannes Aaviku ja Karl Mihkla loenguid eesti keelest ja kirjandusest ning dr. Kirschbaumi loenguid psühhoanalüüsist;

1946 Tartu Ülikooli ajaloo-keeleteaduskond (üks aasta õpinguid);

1946-1950 Tallinna Polütehnilise Instituudi majandusteaduskond, mille lõpetas rahanduse erialal;

1951-1954 mittestatsionaarselt Tartu Ülikooli matemaatika-loodusteaduskond füüsilist geograafiat õppides. Samal ajal ja ka hiljem õpetas ta ise Tallinna Rahandustehnikumis rahanduslikke eriaineid ja seejärel Tartu Ülikooli majandusteaduskonnas kaubandusökonomika kateedris majandusanalüüsi, keskendudes majandusanalüüsi probleemide formaliseeritud käsitlemisele, sealhulgas matemaatiliste meetodite rakendamisele. Õpetada tuli ka raamatupidamist ja mitmesuguseid statistikakursusi;

1957-1958 õpingud Moskva Rahvamajandusinstituudi aastases aspirantuuris läänemeelse juhendaja prof. N. Družinini juures;

1961 kandidaaditöö kaitsmine teemal: „**Nähtuse absoluutse juurdekasvu tegurite vahel jaotamise probleem ja selle lahendamine majandusstatistikas**“.

Jälgides tema õpingute loetelu, on kerge vastata küsimusele, kust küll pärinevad Uno Mereste erakordselt lai silmaring, huvid, teadmised ja eruditsioon. Tema enda vastus on tagasihoidlik: „Raamatutest, üks ikka raamatutest!“

1964 asus Uno Mereste põhikohaga tööle TPI statistika ja raamatupidamise kateedrisse, „pärides“ selle juhatamise prof. Juhan Vaabelilt, kes samal aastal oli siirdunud Eesti TA asepresidendi kohale. U. Mereste 11 valitsemisaasta jooksul:

- Korraldati sisuliselt ümber õppeplaan;
- Kujundati uus, kõrgema kvalifikatsiooniga raamatupidamise õppejõudude kaader, kus tähelepanuväärsemate värvatute hulka kuulusid nn „kolm elevanti“: **Frank Grüner** – entsüklopeediliste teadmiste ja legendaarse ametialase karjääriga raamatupidamise praktik, imetusväärne lektor. **Ain Ruuvet** – TÜ üks paremaid raamatupidamise asjatundjaid, legendaarne ülinõudlik õppejõud, kelle nime meenutavad siiani rahulolevate lõpetajate anekdoodid. **Erik Linnaks** – juba 1962. a majandusteaduste kandidaat. Tööle asus ta kohe dotsendina, ning valmistus doktorikraadi kaitsmiseks – esimene tulevane raamatupidamise doktor Eestis. Lisaks noorendati kateedrit oluliselt õpihimuliste eriala lõpetajatega, keda sai suunata Moskvasse ja mujale kraadiõppesse või siis täiendõppesse.
- Raamatupidamises võeti kasutusele uus süstematiseeritud ja skematiseeritud õpetamise meetodika ja alustati aktiivselt raamatupidamisalase teaduslik-meetodilise uurimistööga.

Ilma Uno Mereste tulemusriikka õppejõudude koosseisude revolutsioonita oleks raamatupidamise eriala õpetamine TPIs kardetavasti kauaks virelema jäänud, kui mitte päris „kokku kuivanud“.

Paralleelselt tööga kateedris, süvenes Uno Mereste teaduslikesse probleemidesse, mis tõotasid viia doktorikraadini. Doktoritöö teemaks kujunes: „**Indeksmeetodi rakendamine majandusanalüüsis. Teoreetilis-metoodiline uurimus**“. Teema originaalsust põhjendas Uno Mereste vajadusega käsitleda teaduses järgmisi probleeme:

- Luua teooria tegurindeksite duaaltõlgendusele, st tõlgendada neid kahes eri tähenduses: üldistavas ja analüütilises;
- Lahendada nähtuste absoluutse juurdekasvu tegurite koosmõjul tekkiva täiendava osajuurdekasvu jaotamise probleem proportsionaalselt nende isoleeritud mõjuulatusega, mis annab hoopis teisi tulemusi kui seni selleks otstarbeks kasutatud ahelasendusmeetod;
- Uurida keerulise struktuuriga mitmetasandiliste nähtuste struktuuri ja nendes toimivate nihete mõju mõõtmist. Töötada välja superindeksite teooria.

Doktoritöö kirjutamisele eelnesid 8 temaatilisi monograafiat statistika (indeksteooria) ja majandusanalüüsi kohta mahus ca 903 lk ja 23 artiklit teaduslikes kogumikes kokku mahus ca 520 lehekülge, mis kõik olid seotud dissertatsiooni temaatikaga. sh:

- Majandusliku analüüsi mõisteid ja meetodeid. Tallinn: Eesti Raamat, 1965, 96 lk;
- Keskmised ja variatsiooninäitajad. Tartu: TRÜ, 1965, 142 lk;
- Võrkanalüüs majandusettevõtete juhtimises. Tallinn: Eesti Raamat, 1967, 164 lk;
- Statistika üldteooria. I, II ja III osa. Tallinn: TPI, TRÜ, 1967, 367 lk;
- Täiendavaid peatükke majandusliku analüüsi kursusele. Tallinn: TPI, 1969, 108 lk;

- Kaubandusstatistika I ja II osa. (Kaasautorid S. Straž ja V. Volt), TRÜ, 1972-1973, 356 lk;
- Statistika üldteooria. (Kõrgkooliõpik) Tallinn: Eesti Raamat, 1975, 496 lk.

Hiljem, 1978, sai viimane neist raamatutest, Statistika üldteooria (kõrgkooliõpik 1975), ENSV Teaduste Akadeemia ja Eesti Teaduslik-Tehnilise Ühingu Nõukogu (ETTÜNi) A. Veimeri preemia ning jäi aastateks majandusteaduskondade üliõpilastele põhiliseks statistika õppevahendiks.

1959-1977 aastate Uno Mereste teaduslike tööde loetelu sisaldab 29 monograafiat ning 81 artiklit, mis on avaldatud vabariiklikes ja üleliidulistes väljaannetes. Teaduslike tööde maht oli sel perioodil ca 340 autoripoognat. Mitmeid neist autasustati auhindadega.

1969. a valmis Uno Mereste doktoritöö ja 15.veebruari 1970 kaitses ta seda ENSV Teaduste Akadeemias. 28. aprillil 1972. omistati talle NSVL Kõrgema ja Keskerihariduse Ministeeriumi Kõrgemas Atesteerimiskomisjonis **majandusdoktori teaduskraad ning 1973. a ka professori kutse.**

Ühiskondliku töö korras täitis prof. U. Mereste järgmisi, nii instituudi siseseid kui ka väliseid kohustusi olles:

- TPI nõukogu liige ja TPI Majandusteaduskonna nõukogu liige;
- ETTÜN ökonomika komitee esimees ning hiljem, pärast selle reorganiseerimist Majandusteaduste Seltsiks 1982-1987 seltsi esimees;
- ENSV TA Majanduse Instituudi nõukogu liige;
- ENSV TA Ühiskonnateaduste osakonna majandus- ja õigusteaduste nõukogu liige;
- ENSV MN Statistika Keskvalitsuse ekspertiisinõukogu liige;
- Ajakirja Horisont toimetuskolleegiumi liige;
- Eesti Raadio Majandusklubi nõukogu liige; Eesti Teadus- ja Tehnikaühingute Nõukogu Ökonomika Komitee esimees;
- ENSV Riikliku Plaanikomitee MPTUL-i teadusliku nõukogu liige;
- ENSV Kõrgema ja Keskerihariduse Ministeeriumi Teaduse ja Tehnika Nõukogu kõrgkoolide sektsiooni liige;
- ENSV Kõrgkoolide Rektorite Nõukogu asjaajamise lihtsustamise komisjoni esimees;
- Valimiste ringkonnakomisjoni liige;
- Aastaraamatu: Majandusteadus ja rahvamajandus toimetuse kolleegiumi esimees;
- ÜTÜ Vabariikliku Nõukogu liige;
- ENSV KKHMTN kõrgkooli probleemide sektsiooni ja vabariikliku kogumiku Kõrgkoolipedagoogika probleemid kolleegiumi liige;
- Kõrgkoolidevahelise statistikaalase teaduslike tööde kogumiku toimetuskolleegiumi esimees;
- ENSV Ühingu Teadus välissidemete teadusliku metoodikanõukogu liige.

Uno Mereste jätkas statistika ja raamatupidamise kateedri juhatajana kuni 1975. aastani, kokku 11 aastat. Juunis 1975 poolitati statistika ja raamatupidamise kateeder statistika kateedriks ja raamatupidamise kateedriks. Prof. Uno Mereste valiti vastmoodustatud statistika kateedri juhatajaks, kus ta jätkas pidevalt kuni emeriteerumiseni 1997. Tänu talle oli raamatupidamise eriala TPIs uuele elule päästetud. Iseseisvat Raamatupidamise kateedrit asus juhtima värske majandusteaduste kandidaat Kaido Kallas.

1994 sai prof. Uno Merestest **Eesti Teaduste Akadeemia akadeemik (humanitaar- ja sotsiaalteadused).**

Uno Mereste on alati leidnud aega riigiprobleemidega tegelemiseks:

- **1988-1989** oli ta Eesti Rahvavolikogu liige ja Rahvarinde I Kongressi üks juhatajaid;
- **1989-1992** oli ta nõunikuks Eesti NSV Riiklikus Plaanikomitees ja EV Majandusministeeriumis majandusreformide ettevalmistamisel ja hiljem käivitamisel;
- **1991-1997** Eesti Panga Nõukogu liikmena ning esimehena võttis ta osa Eesti rahasüsteemi taasloomisest ja rahapoliitika kujundamisest, eriti pangandust reguleerivate seaduseelnõude, sh Eesti Panga seaduseelnõu kujundamisest;
- **1992-2003**, kolmel valimisperioodil oli ta Eesti Riigikogu liige, sh 1996-1999 Tallinna Linnavolikogu liige.

Prof. Uno Mereste originaalsete teaduslike uurimistulemuste koondloetus on paljud saavutused rakendatavad mitte ainult majandus- vaid ka tehnilistes- ja humanitaarteadustes.

Koondandmed TTÜ Teoreetilise ja metodoloogia instituudi teadusliku uurimistöe aruandest räägivad järgmistest saavutustest:

- **Kogumite struktuuri ühtluse kordaja konstrueerimine**, mis võimaldab numbriliselt mõõta mistahes kogumi struktuuri erinevust ideaalselt ühtlasest struktuurist (1967).
- **Nähtuste absoluutse juurdekasvu rohkem, kui kahe teguri vahel jaotamise meetodi loomine**, milles tegurite üheaegsel koosmõjul tekkinud täiendav osajuurdekasv jaotatakse proportsionaalselt nende isoleeritud osajuurdekasvudega (1983). Kasutatakse toodangu ja muude majanduslike resultaatinähtuste mahus tekkinud muutuste põhjuste analüüsimisel. Võimaldab vältida mõningaid varasematele meetoditele iseloomulikke vastuolusid.
- **Multiplikatiivsetest teguritest koosnevate tegurisüsteemide loomise ja teisendamise ning nende alusel paljuteguriliste analüütiliste indeksite tuletamise meetodika väljatöötamine (1961)**. Võimaldab tavaliselt kahe teguri läbilõikes tehtavat indeksanalüüsi avardada piiramatu arvu tegurite üheaegse mõju uurimiseni.
- **Agregaatindeksite duaaltõlgendamine**, nende üldistava ja analüütilise tähenduse eristamine ja indeksite neis tähendustes kasutamise võimaluste piiritlemine, mis võimaldab konkretiseerida analüüsitulemuste tõlgendusi ja vältida eksimusi järelduste tegemisel.

- **V. V. Novožilovi dilemma lahendamine.** Indeksiteooria arengut pikemat aega häirinud vastuolu eri liikide indeksite definitsioonide, nendega uuritavate objektide ja tegeliku kasutuse vahel. See osutus lahendatavaks kogumite senisest erineva klassifitseerimise teel lähtudes nende sisestruktuurist.
- **Superindeksite teooria loomine.** Teooria indeksitest, mis võimaldavad uurida (numbriliselt mõõta) nähtuste struktuuris toimunud muutuste mõju korraga mistahes arvul struktuuritasanditel ja tagada saadavate tulemuste omavahelise võrreldavuse. Varasemad struktuurinihete indeksid võimaldasid mõõta struktuurinihete mõju ainult ühel nihketasandil. Superindeksite teooriat on oma doktoritöös ja mõnedes muudes publikatsioonides arendanud edasi prof. V. Vensel ja prof. S. Straž.
- **Teoreetiliste aluste loomine kvalitatiivsete kompleksnähtuste modelleerimiseks multiplikatiivsetest elementidest koosnevate maatriksudelite vahendusel.** Korrutatavatest elementidest koosnevate maatriksudelite esmakordne kasutuselevõtt eriti raskesti hõlmatavate kvalitatiivsete liitnähtuste (nt. majanduslik efektiivsus ja integraaltöövõime jt.) modelleerimisel ja analüüsimisel. Multiplikatiivsetest elementidest maatriksudelite teooria ja selle kasutamise kohta avaldatud tööde täielik bibliograafia hõlmab ca 150 nimetust.
- **Efektiivsusvälja teooria loomine.** See on teooria majanduslikust efektiivsusest kui kvantitatiivsete majandustulemuste vaheliste proportsioonide täissüsteemsest hulgast, mis eitab traditsioonilist käsitlust, nagu tuleks efektiivsust mõista ainult kahe suuruse – efekti ja kulude või investeeringute suhtena.
- **Teadusliku näitarvuteooria loomine.** Näitaja mõiste sidumine kaasaegse mudeliteooriaga, mille puhul näitajat e. näitarvu käsitatakse nähtuse üheparameetrilise mõõtmismudelina.
- **Käsituse põhjendamine statistikast, kui ühiskonna ja loodusteaduste vahelisest integratsiooniteadusest.** Nõukogude võimu perioodil levitatud nn. marksistlik-leninlikku käsituse, mille kohaselt statistikat peeti puhtalt ühiskonnateaduseks, eitav kontseptsioon. Selle seisukoha vastu alustati NSVL ajakirjas Vestnik statistiki 1975. aastal diskussioon, mis kestis kaks aastat. Mõttevahetus lõppes traditsioonilise nõukoguliku arusaama ainuõigeaks kuulutamiselega.
- **Kahekonksentrilise paljutasandilise teadusmudeli väljatöötamine** ja rakendamine mõnede teaduste, s.h. statistika, geograafia, demograafia jt. aktuaalsete metodoloogiliste probleemide lahendamisel.
- **Süsteemse rahvastikumudeli loomine.** Rahvastiku polüstruktuursuse printsibiist lähtuv käsitlusmudel, mis võimaldab kaasaegse süsteemiteooria rakendustele toetudes lahendada mitmeid varem kas lahendamatuks või väga keerulistena tundunud teoreetilisi küsimusi.
- **Geosüsteemi mõiste edasiarendamine süsteemiteooria alusel ning selle universaalse rakendamise põhjendamine mitte ainult loodus- vaid ka ühiskonnageograafias.**
- **Teoreetilise ja matemaatilise geograafia koha ja ülesannete määramine geograafia, kui ühtse teaduse süsteemis.**
- **Sotsiaalgeograafia mõiste ja rolli määramine ühiskonnageograafia süsteemis.**

- **Keeledemograafia aluste rajamine.** Demograafia ja keeleteaduse kokkupuutealal paiknevate probleemide seostatud käsitlemine. Keeledemograafia mõiste kasutuselevõtt ning rahvaloendustel keeleoskuse ja rahvuse kohta kogutud andmetel keeledemograafilise rahvastikumudeli esitamine.
- **Teaduslike terminite loomisel rakendatava ületuspõhimõtte formuleerimine.**
- **Ajalooliste aegridade rekonstrueerimise meetodi kasutuselevõtmine.** Originaalne meetod ajalooliste protsesside tõenäolise kulu (kulgemise) taastamiseks aegridade näol, mille koostamiseks on arhiivides säilinud ainult lünklikke andmeid. Selle meetodi – ajalooliste aegridade rõhhtaastamise – ehk lühemalt ART-meetodil on taastatud Tallinna elanike arvu muutumine 18. sajandil.
- **Rahvamajanduse kolmemõõtmelise mudeli ja territoriaalse isemajandamise teooria loomine.** Teoreetiliste üldistuste süsteem, mis võimaldas väita, et nõukogude majandussüsteem, milles peeti oluliseks ainult kaht – rahvamajanduse sotsiaalset ja ametkondlikku parameetrit – oli puudulik ega võimaldanud majandusel optimaalselt areneda, sest selles ei arvestatud iseseisvat ja mitmeti määravat tähtsust omavat kolmandat – majanduse territoriaalset parameetrit. Loodud teooria võimaldas argumenteerida majandusliku iseseisvuse taotlusi ja osutus seega kasulikuks Eesti täieliku iseseisvumise eest peetavas võitluses.
- **Omandiõiguse järjepidevuse ja eraomandi taastamise ning omandikaotuste hüvitamise süsteemi loomine.** Põhimõtete kogum, mida rakendada turumajandusele üleminekuks vajalike omandisuhete kujundamisel ning nendele vastav meetmestik.
- **Eesti rahasüsteemi taastamise metodoloogiliste aluste ja meetmestiku loomine.** Eesti Vabariigi rahareformi kontseptsiooni valjatõetamiseks moodustatud valitsuskomisjoni tööst osavõtu käigus kujundatud põhimõtete ja abinõude süsteem, millest osa leidis tegelikku rakendamist Eesti krooni käibelelaskmisel.
- **Eesti keele, kui tunnetusvahendi rolli selgitamine teaduslikus (eriti sotsiaalteaduste alases) uurimistöös ja eesti oskuskeele teadusliku tõhususe suurendamine.** Uuringuid rahvuskeele missioonist maailmateaduses ja detailkäsitlusi eesti teaduskeele tunnetusliku rolli tõstmisest ning semiootika ja süsteemiteooria rakendamisest sel eesmärgil.

Prof. Uno Mereste on alati sügavat huvi tundnud kõige inimlikumate probleemide vastu ja püüdnud neid lahendada kasutades ära oma laia silmaringi ja õpetatust. **1994-1998** arvukad publitseeritud artiklid aastatel puudutavad:

- **Eesti rahvastiku ja selle püsijäämise probleeme.** Ta on defineerinud rahvastikuteaduse aine ja struktuuri ning määranud ajaloolise demograafia koha teaduste süsteemis; visanud pilgu rahvastikuteaduse nüüdisseisundile ning Eesti rahva vanuselisele struktuurile, mis näitab ilmseid vananemise tendentse.
- **Eesti keeleprobleeme: keelelist assimilatsiooni ning muutusi eesti keele valdajaskonnas.** Ta uurib semiootiliste tasandite kasutamist majandusteaduste käsitlemisel. Kõrgendatud tähelepanu all on tema artiklites seadusloome keel, mis U. Mereste järgi ootab kultuuriavalikkuse mõjusat sekkumist – seadus olgu selges eesti keeles. Ta püstitab seaduste sõnastamisele minimaalsusnõuded;

seadust nimetab ta mitte lihtsalt juriidiliseks dokumendiks, vaid keele kaudu kultuuriilminguks, seaduse tõlgendamisel eeldab ta aga eelkõige teksti mõistmist.

- **Geograafiat ja selle ühtsuse probleeme teaduste üldise integratsiooni taustal:** geograafia aine süsteemkontseptsiooni kujunemise küsimusi; metageograafia, matemaatilise geograafia ja teoreetilise geograafia perspektiive ja edasise arengu piire; rahvastikugeograafiat kaasaegses teadustesüsteemis; ühiskonnageograafia süsteemkontseptsiooni.
- **Rahasüsteemi ja pangandust pärast Eesti Panga seaduse vastuvõtmist.** Ta kinnitab, et Keskpangal peab olema mõnesuguseid erioigusi – see on kogu rahva huvides; samas selgitab ta Keskpanga ja panga Nõukogu rolli Eesti rahapoliitikas; tema poolt on koostatud ka üks Eesti Vabariigi rahareformi kontseptsioonidest kogumikku „Oma rahale ülemineku kontseptsioonid”.
- **Erastamise, maareformi ja omaniku kaotuste hüvitamise põhimõtteid ning võõrandatud omandi kompenseerimise metodoloogilisi printsiipe.** Tema seisukoht on, et taaserastamine eeldab arukat sotsiaalpoliitikat ning ajalookogemuste arvestamist erastamise korraldamisel. Hoiatavalt suhtub ta haldusreformi, mis tema sõnul ei tohiks maareformi varjutada. Kriitiliselt suhtub ta maapoliitikusesse, kelle jalg on tema sõnul maaelu piduril jpm.

Akadeemik, prof. Uno Merestele omistatud arvukatest tunnustustest tähtsamad on:

- ENSV Teaduste Akadeemia ja Eesti Teaduslik-Tehniliste Ühingute Nõukogu A. Veimeri preemia 1978;
- NSV Liidu Rahvamajandussaaduste Näituse pronksmedal 1978;
- Eesti NSV riiklik preemia tootmise majandusliku tõhususe maatriksmodelleerimisel põhineva kompleksanalüüsi automatiseeritud süsteemi väljatöötamise ja rakendamise eest 1987;
- „Majandusmõtte“ rändauhind 1988;
- Soome J. V. Snellmani medal 1998;
- Eesti Vabariigi Valgetähe III klassi teenetemärk 1997;
- Eesti Teaduste Akadeemia medal 1998;
- TTÜ suur teenetemedal MENTE ET MANU nr 4, 1998;
- EBS-i audoktor 1998;
- Akadeemik F. J. Wiedemanni nim. eesti keele auhind 1999;
- Pirita linnaosa Aasta inimene 2002;
- Eesti Geograafia Seltsi auliige 2003;
- Püha Brigitta teenetemärk 2003.

Prof. U. Mereste publikatsioonide ja suuliste esinemiste keelekasutus ja teadustööde vormistus olid meeldejäädvalt eeskujulikud. Samas tegi ta tähelepanuväärselt palju selleks, et ka üliõpilased ja teised õppejõud nendest eesmärkidest juhinduksid. Ta avaldas mitmeid üliõpilastööde vormistamise juhendeid. Märkigem siinkohal 1969. aastal juba kolmanda trükina ilmunud 152-leheküljelist „Üliõpilastööde koostamise metoodikast“. 1985. aastal avaldas ta sama mahuka „Teadustöö alused: valitud küsimusi teaduse teooriast ja metodoloogiast üliõpilastele“. Koos kolleeg Maimu Saareperaga koostas ta õigupoolest kõikide teadusharude tarbeks hindamatu

käsiraamatu „Arvjoonised“, mis ilmus 1983. aastal kirjastuses „Valgus“. Vaadates tänastes üliõpilastöös arvjooniste kasutamise vähesust ja üheülalisust (üksnes joon-, tulp- või sektordiagrammid) ning sedagi, et selgelt tabelina vormistatud tekstiosa pealkirjas kasutatakse hoopis tunnussõnana joonist, siis tõded paratamatult – viimane raamat tuleks uuesti välja anda.

Prof U. Mereste huvid ei piirdunud üksnes teadusega ja ülikoolieluga. Noorpõlves harrastas ta (eriti koos sõber Hans Jalastoga) purjetamist. Muuhulgas toimetas ta 1980. aastal kirjastuses „Valgus“ ilmunud Arvet Tetsmanni kolmes (eesti, inglise, saksa) keeles koostatud „Purjetaja sõnaraamatu“. Palju aega ja energiat jagus tal oma Merivälja kodumaja ja -aia hooldamiseks.

Huvitavad ja arendavad olid temaga koosveedetud tunnid mõnes kohvikus või nt tol ajal populaarses Inseneride Majas. Prof U. Merestega suhelnud inimestele ei saanud jääda märkamatuks tema suur lugemus. See oli hämmastav, kuidas ta venivatel koosolekutel jm sellistel üritustel aega ratsionaalselt kasutades istus ja mõnda (enamasti teistele isegi kaanepildi järgi tundmatut) raamatut luges. Sageli tegi ta väikestele paberilehekestele oma mõtetegevusest märkmeid, mida aforismide kogumikena avaldanud kirjastus SE&JS nagu „Herilaspesa: mõttekilde ja kildmõtteid“ (2005) või „Vihmapiisad: kildmõtteid ja mõttekilde: 1975-1990“ (2009).¹

Prof. U. Mereste elulooline tegevus vajaks palju enam kirjamahtu, kui seda käesolev artikkel võimaldab. Ta lõi oma koolkonna. Tema arvukate publikatsioonidega (ca 1 500 üksust) on võimalik tutvuda internetis raamatukogudevaheliste andmebaaside ESTER ja PUBL vahendusel. Tema hoiatused ja targad ideed saadavad ja abistavad meid veel paljude aastate jooksul. Täname prof. Uno Merestet kaasteeliseks olemise eest paljude aastate vältel. Eesti rahvale on Uno Mereste lahkumine suureks kaotuseks.

Kasutatud allikad

1. **Mereste, U.** (2001) Õigusloome radadel. Tallinn: AS Trükk, 319 lk.
2. **Mereste, U.** (2004). Toimunust & kaasaelatust. 2.osa: Meenutusi aastatest 1964-1992. Tallinn: SE&JS, 727 lk.
3. **Vensel, V.** (1993) Majandusstatistika ja demograafia õppetooli juhataja prof. Uno Mereste teadusliku uurimistöö peamised originaalsed tulemused. Tallinn: TPI (käsikiri), 4 lk.

Veebruar 2010

Inga Lõokene
(Tallinna Tehnikaülikool)

---

¹ Kaldkirjas tekst on täiendavalt kirjutatud Sulev Mäeltseme poolt.